

A hajógyár hőskora

Szerkesztette Csonató Sándor

Az Első Duna-gőzhajózási Társaság a főváros egyik legrégebbi és legtöbb munkást foglalkoztató nagyüzeme volt. 1835-től 2000-ig működtek utódvállalatai az Óbudai szigeten, ahol számtalan – a kor műszaki színvonalát is meghaladó – teher- és személyszállító hajó, uszály, daru, tolóhajó és egyéb úszó jármű készült el. Fellapoztuk a régi újságok digitalizált változatait, s ezekből választottunk Óbuda büszkeségéről néhány érdekes cikket. Az illusztrációkat a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum többszáz darabos hajógyári kollekciójának a Fortepan által közelmúltban digitalizált képeiből válogattuk.

Csoportkép az Óbudai Hajógyár gépüzemében, mögöttük egy compound hajó-gőzgép

Közlemények. Ha ki Budapesten (!) volt, s az ó-budai hajógyárat nem látta; az a fővárosnak főbb, mondhatni legfőbb díszét nem látta. Oda kell menni, ki egy nagyszerű intézetet látni akar, és megismerni a gyár-vállalatok kellékeit, s többek között azt is, minő vasat kellene készítenünk, hogy az országnak napról napra növekedő részbeni szükségét mi magunk fedezhessük. Találjuk a tökélyt, melylyel ezen gyár dolgozik, a rendet, melly az egész roppant intézetet elterül, s melly szerint az egésznek minden részlete, mint az óramű kerekei egymásba váganak: lehetetlen hogy a derék gyárigazgató Rau úr iránt a leghőbb tisztelet, s méltánylat ne támadjon kebelünkben. Illy férfiak azok, kikre a honnak szüksége Van. *Pesti Hirlap 1842. 806.*

Fővárosi ujdonságok. Múlt hónap 27-én bocsáttaték vízbe az ó-budai hajógyárban „Hercules” nevű 200 lóerejű, s eddig Dunánkon legnagyobb gőzös. Örömmel jelentjük a nagyszerű s közhasznú vállalat újabb gyarapulását; de lehetetlen ez alkalommal némely észrevételeket elhallgatni, melyeket nem is annyira mi, hanem az egész magyar közönség már régen tett. Bár honunkból van a gőzhajó társaság legnagyobb haszna, itt van gyára, mégis példátlan hanyagsággal viseltetik nyelvünk iránt... Nem kívánhatjuk e joggal, hogy legalább az egyik Duna-partnak magyar oldalt mutassanak gőzöseink? S e felett, hogy e tárgyban mindent elmondjunk, minek azon Hercules és Samson nevek? A hajók ereje kijelentésére? Ezt talán mással is el lehetne érni. Árpád-

nak, Zrínyinek neveivel megkezdé a társaság azon nevek sorát, kiket élve szeretünk, halva dicsőítünk, s midőn a hajóra léptünk, neve is tiszteletet gerjeszte bennünk. Ártana e, ha gőzöseink magyar neveket is viselnének? Hogy a hazánkat gyakran csak gőzöson átszelelő, s róla mégis areopaguszi ítéletet hozó idegenek emlékeztetve legyenek, miképpen magyar folyamon utaznak. Minek ezen zsidó és görög emberek? Ha már csakugyan erőt jelentő nevet akarnak hajóinknak adni uraságtok, mivel derekabb legény Samson és Hercules, mint a roppant ereje mellett még humoristicus Toldy Miklós? Ezek csekélységek, fogják önök felelni, nemzetiségnek, nyelvnek belsőleg kell erősödni, s nem külső czifraságok által. Ne higyjék, semmi sem lett még belső-

MFTR VÁSÁRHELYI PÁL (1936) tiszai csavaros vontató gőzhajó az Óbudai Hajógyár mellett az óbudai Duna-ágon

leg nagygyá, mi életének külső jeleit nem adta. Beszélhetünk mi erősbuló nemzetiségünkről akármennyit, csak nevetni fogják az idegenek s elleneink, míg annak külső és szembeötlő jeleit nem látják; de mutasuk meg nekik, mihelyt átlélik határunkat nagyban kicsinyben, hogy itt magyarok laknak; s ők hinni fognak, s mi üdvözülünk; mert igen sokszor igaz, hogy: „vestis facit monachum.” (nem a ruha teszi az embert) *Pesti Hirlap* 1843. 409.

Fővárosi hírtár. A gőzhajózási társaság a munkások számára egy nagy közlakházat szándékozik állítólag építtetni, hogy azok

Hajógyári meder és a hajóvédőcsarnok az Óbudai Hajógyárban a széndaruról fényképezve. Bal szélén a DDSG HABSBURG (1867) személyszállító gőzhajó

jutányosb és jobb szállásokat nyerhessenek, s ezen tervet hallomás szerint már a legközelebbi tavaszon akarja életbe léptetni. A hajógyári munkások száma 1400-ra rúg, s mégis e jelentékeny lakosságrész, mely Ó-Budának legtöbb hasznot hajt, közkényelmei és szükségletei tekintetében csaknem egészen el van a város által hanyagolva. *Pesti Napló* 1852. 12. 18.

Óbudai hajógyár. Az ő cs. k. Fensége Hildegardé főhercegnő nevét viselő újonépült nagyszerű gőzös vízrebocsátása az óbudai hajógyárban szombaton délutáni 2 óra tájban ment véghez. Pár perczczel

másodfél óra előtt négy gőzös robogott el csaknem egyszerre a budapesti partokról, nagyszámú vendégeket szállítva az érdekes látványhoz. Midőn ő cs. k. Fensége Albert Főhercezkormányzó fenséges nejével karján a partra szállt, az összegyűlt mindenrendű vendégek s a hajógyári népség zajos örömkialtásokkal üdvözlik ő Fenségeiket. Erre, miután ő Fenségeik a számukra készített díszes emelvényt elfoglalták s a többi vendégek is elhelyezkedtek, az ünnepélyes fölszentelési szertartás ment véghez, mire a hajókötelek bevonatván, a pompás gőzös üdvölvések, s a jelenvolt közönség örömrivalgó zaja közt megindult. Sustorgó robajjal ereszkedett a Duna sik tükrére, s annak habjait csakhamar nyilsebességgel szeldele. Leggyönyörűbb napfény és legenyhébb őszi lég kedvezett az ünnepélynek, melyre a hajógyár főigazgatósa a vendégeket pompás aranyozott jegyek által meghíva, s őket a főnemlített gőzösökön oda és vissza díj nélkül szállíttatni sziveskedett. *Pesti Napló* 1852.11. 93.

Közlemények. Az óbudai hajógyári személyzet olly tetemesen megszorítá Ó-Buda népességét, hogy szükségesnek találták a várost is küljebb terjesztetni, melly célból az uradalmi igazgatóság 49 új ház helyet fog kijelölni azon kötelezéssel, hogy az új házakat még egy lábbal föntebb kell építeni, mint a legmagasabb vizállás volt. *Vasárnapi Ujság* 1855. 128.

Napi hírek. Az első cs. k. szabadalm. dunagőzhajózási társulat igazgatóságának 1854. dec.1-től 1855. nov.30-ig terjedő üzlet-tudósítása a következő érdekesebb adatokat foglalja magában. Az üzlet a lefolyt évben általában kedvező eredményű volt. A Pest, Buda és Ó-Buda közti helyi közlekedés kizártával 1854-ben 557271 utas és 66935 katona, összesen 624206 személy, 1855-ben pedig 562572 utas, s 26585 katona, összesen 589157 személy szállíttatott. A hajógyár Ó-Budán mindinkább gyarapodik. Az újonnan megkezdett kétemeletes, egy asztalos műhelyt, kötélraktárt és rajztermet magában foglaló épület, a gépgyár helyiségeinek bővítése, az új kovács- gépműhely, és két gőzhámor fölállítása bevezetett, míg egy nagyobbak fölállítása most van munkában. Ezenkívül egy szerraktár építése, az ó-budai partnak a hajógyárszigettel állandó híd által eszközleendő összeköttetése, egy újabb gyaluló és két gőz- fűrészgépnek, végre egy fa-szárítónak elkészítését határozta el. 1855-től 1856 március utoljáig készült el a „Vidra” medertisztító, egy vi-

torlás hajó a cs. k. kincstár számára, továbbá „Magyar, Török Becse, Tolna, Pancsova és Brod társulati gőzösök, hét csavar-, hét áru- és két sertésszállító hajó, végre 12 más hajó Orsovára. – A turnu-szeverini gépgyár nagybővítése szükségesnek mutatkozott. – A közlekedési eszközök szaporítása iránt hozott határozat folytán 3 jeles new-yorki hajóépítész két gőzös mintája elkészítésére hivatott fel, melyek közül Steers úrénak adatott elsőbbség. Ezen kívül elhatározott, hogy 50 régebbi roncsolt állapotban levő teherszállító nyílt széntartókká alakíttassanak. A Bécs és Pest közti vonalon használatban volt „Mária Dorottya „Sófia” és „Nádor” hajók, mint a célnak meg nem felelők, mások által fognak helyettesíteni. A szénre tett tetemes kiadások csökkentését a pécs-mohácsi vasút elkészülésétől, s ezzel párhuzamosan fejlődő szénbányászat emelkedésétől várja a társulat s teljes erőfeszítését arra fordítja, hogy e vonal még 1857. elején megnyithatassék. *Budapesti Hirlap* 1856. 06. 12.

Fővárosi élet. Az idei farsang folytán vigadni fognak többek között a gőzhajó-kapitányok, s az ó-budai hajógyár hivatalnokai is. Ó-Budán a „Korona” című vendéglő termében tartanak egy fényes társas bált f. hó 31-kén, hol egyebek mellett Morelly zenekara fogja tánczra hevíteni a tánczkedelőket. *Pesti Napló* 1852. 01. 19.

Közlemény. A hajógyárnak óbudai szigete 1851-ben töltés által köttetvén össze az annak felső csúcsán túl terjedő nagy szigettel; e töltésre jó anyagul szolgáltak a hajógyárnak éppen a felső részén eltemetett római épületromok. Ide mentünk ki többen azon 1851. évi május 19. stb napjain archaeologiai vizsgálatokra. Többször fordultam meg e hajógyári ásatásoknál, Nagy István, dr. Szabó János, Jerney János, Paúr Iván, Varsány János és mások társaságában, hol előttünk ástak ki két caldariumot, vagy izzasztó fürdőt, mint az a *Pesti Naplóban* (1851. oct. 20. 485. sz.) volt megemlítve...Hogy az óbudai hajógyár szigete hajdan nem volt sziget, hanem annak területe egykor Aquincumhoz tartozott, arról azért nem lehet kételkedetni, mert mind e szigetnek, mind az óbudai területnek partjain, alacsony vízálláskor épületromok tűnnek föl. Mind azon írásos téglák között, mellyeket a hajógyárban kiásott dűledékekben bírtunk összegyűjteni, azok bírnak legnagyobb érdekekkel, mellyeken ez olvashatik: LEG II HAD azaz: Legio secunda Hadriane (Hadrianus II. légio-

Négypengés hajócsavar gyári munkással

ja); mert általom az épületromokra nézve határozott korszakot nyertünk. *Magyar Academiai Értesítő* 1854. 228.

Az austriai első dunagőzhajózási társulat.

Az első dunagőzhajózási társulat újabban, kiemelkedve előbbi szabadalma szülte kényelmes helyzetéből, a küzdelem és a hatalmas versenyzés terére szorítottatott. A folyó évvel nyílt meg a Duna folyamnak eddigelé monopolizált hajózási szabad versenyzés, kezdődött meg a gőzhajózásnak a főnállott kiváltság békjőiből kibontakozása. Új járművek megszerzésén a múlt évben szakadatlanul fáradozott az e tekintetben pár-

ját úgy is egész Európában ritkító társaság. Az óbudai hajógyárban, melynek tervszerű tágasbítása és tökéletesb felszerelése a mult esztendőben teljesen végbement, úgy hogy az is párját keresi, ugyanazon évben nem kevesebb mint 7 gőzös, 4 propeller, egy gőz-kotrógép, 10 vontató és számos kisebb hajó ujonnan építetett, három gőzösnek hajóteste elkészítetett, 402 nagyobb és 264 kisebb jármű többit kevesebbet kijavítottatott, 11 új gőzkatlan gyártatott, számba sem véve ama hajózási és állomási készületeket, mellyek ez év alatt is úgy mint más években nem kis számban kiállítottak. *Budapesti Hirlap* 1858. 05. 20. (részlet) ●

Hajóházán, épült az Óbudai Hajógyárban

